

Ks. Edward Lipiński, Louvain

PIERWSZY MIĘDZYNARODOWY KATOLICKI KONGRES NAUK BIBLIJNYCH

Od dziesięciu lat Katolicki Uniwersytet w Louvain organizuje co roku „Tydzień Studiów Biblijnych“ w którym za każdym razem bierze udział około stu profesorów Pisma Świętego¹⁾. Głównym promotorem tych tak owocnych dla biblistyki spotkań jest Ks. Prałat J. Coppens, profesor egzegezy Starego Testamentu i obecny dziekan wydziału teologii.

Z okazji Brukselskiej Wystawy Światowej komitet organizacyjny „Tygodni Studiów Biblijnych“ Uniwersytetu w Louvain postanowił zwołać na rok 1958 Międzynarodowy Katolicki Kongres Nauk Biblijnych. Na apel odpowiedziało około 450 biblistów. Wśród nich znaleźli się nieomal wszyscy wybitniejsi egzegeci katolicy dzisiejszej doby. Na czele komitetu organizacyjnego stanął Ks. Prałat J. Coppens; zastępcą jego był O. F. M. Braun, OP.; urząd sekretarza kongresu piastował Ks. Kan. Ed. Massaux.

Kongres obradował w Brukseli i w Louvain od 25—30. VIII. i przy udziale egzegetów katolickich z 24 krajów. Nic też dziwnego, że hierarchia kościelna okazała tyle sympatii temu Kongresowi Nauk Biblijnych.

W pierwszym rzędzie należy tu wymienić własnoręczny list Ojca Świętego. W liście tym Papież Pius XII pisał między innymi: „Od początku Naszego Pontyfikatu staraliśmy się poprzeć rozwój nauk biblijnych i przed piętnastu blisko laty chcieliśmy przez Naszą encyklikę „*Divino afflante Spiritu*“ jeszcze bardziej zachęcić

¹⁾ Dotychczas ukazały się w druku referaty wygłoszone na zjazdach lat 1953 („*L'Attente du Messie*“ w serii „*Recherches Bibliques*“ I, Bruges 1954), („*L'Ancien Testament et l'Orient*“ w serii „*Orientalia et Biblica Lovaniensia*“ I, Louvain 1957), 1955 („*La Formation des Evangiles*“ w serii „*Recherches Bibliques*“ II, Bruges 1957) i 1956 („*L'Evangile de Jean*“ w serii „*Recherches Bibliques*“ III, Bruges 1958). Są już przygotowane do druku uzupełnione referaty zjazdu roku 1957, które ukazą się pod tytułem „*La Secte de Qumran et les Origines du Christianisme*“ w serii „*Recherches Bibliques*“.

do ich pracy tych wszystkich synów Kościoła, którzy oddają się tym studiom, oraz nakłonić ich do dalszego prowadzenia z pełnym zapalem, z największą starannością i z energią zawsze świeżą dzieła szczęśliwie rozpoczętego. Następnie — o czym dobrze wiecie — nigdy nie zaprzestaliśmy okazywać Naszą troskliwość bibliotom i profesorom Pisma Świętego. Toteż z radością przesyłamy Nasze Ojcowskie życzenia profesorom katolickim, którzy zbierają się w Brukseli, aby podzielić się zasobem swej wiedzy i przyczynić się do postępu wszystkich gałęzi nauki, które niezbędne są dla lepszego zrozumienia ksiąg natchnionych. Oby z ufnością prowadzili dalej swe badania, posłuszni Kościołowi, Stróżowi i Tłumaczowi Pisma Świętego, oraz silni poważaniem, jakie żywimy dla ich żmudnej czasami ale tak ważnej pracy. W ten sposób bowiem wielce przyczyniają się do zbawienia dusz, do postępu sprawy katolickiej, do oddania Bogu czci i chwały oraz wykonują pracę ściśle związaną z obowiązkiem krzewienia wiary“.

Prócz tego listu, w odpowiedzi na wyrazy synowskiego oddania przesłane Mu przez uczestników kongresu, Ojciec św. nadesłał jeszcze telegram, w którym wyraził życzenie, aby kongresieści „wynieśli z tych obrad serca gorejące czystszy i silniejszym zapalem do czczenia i badania Pisma Świętego; świecąc przykładem swej wierności nauczycielskiemu urzędowi Kościoła“. Zachęca również wszystkich, którzy wzięli udział w tym kongresie, „aby gorliwie szukali serca Boga w słowie Bożym i w ten sposób w cnocie postępowali“. Słowa te miały być jakby ostatnim zleceniem danym bibliotom katolickim przez wielkiego Papieża, który dzięki swej encyklice „*Divino afflante Spiritu*“ zapoczątkował nową erę w bibliotyce katolickiej.

Trosce hierarchii kościelnej o rozwój nauk biblijnych dała jeszcze wyraz obecność na uroczystym otwarciu kongresu dwóch kardynałów: J. Em. Ks. Kardynała J. E. Van Roey, Prymasa Belgii, oraz J. Em. Ks. Kardynała Ruffini, arcybiskupa Palermo. jak również szeregu biskupów belgijskich, holenderskich i luksemburskich.

Co więcej, na sesji inauguracyjnej, która odbyła się na terenie wystawowym w wielkim audytorium pawilonu Stolicy Apostolskiej, J. E. Ks. Biskup A-M. Charue, ordynariusz diecezji Namur i były profesor biblistyki, wygłosił referat wstępny na temat roli i zadania bibliotów w życiu Kościoła. Zdaniem Ks. Biskupa Charue głównym celem egzegetów katolickich winno być podanie i wytlumaczenie wiernym tekstu Pisma Świętego, w czym oczywiście działaliby oni w ściślejszej łączności z hierarchią kościelną i pod jej odpowiedzialnym nadzorem.

Inny zaś przedstawiciel hierarchii Kościoła, J. E. Ks. Arcybiskup B. Alfrink z Utrechtu, wygłosił ostatni referat Kongresu przypominając biblistom wszystko, co Stolica Apostolska uczyniła w ciągu tych ostatnich dziesięciu lat, aby skutecznie poprzeć rozwój nauk biblijnych. Ks. Arcybiskup B. Alfrink zwrócił szczególną uwagę na rolę i znaczenie dekretów Papieskiej Komisji Biblijnej, przestrzegając biblistów przed nieroztropnym rozpowszechnianiem nieugruntowanych jeszcze wyników badań naukowych. Ta łączność między hierarchią Kościoła a profesorami Uniwersytetów i Seminariów katolickich stanowiła jedną z wielu dodatnich cech tego Kongresu Nauk Biblijnych. Inną jego zaletą był wysoki poziom naukowy wygłoszonych odczytów i przeprowadzonych dyskusji oraz idące z nim w parze szerokie zrozumienie cudzych opinii i poglądów.

Oprócz sesji plenarnych, które odbywały się przed południem, miały miejsce po południu zebrania sekcyjne. Sekcji było sześć:

Sekcja I — „Wstęp ogólny do Pisma Świętego“ — prowadziła swe obrady pod przewodnictwem O. J. Levie, T. J., profesora Kolegium Teologicznego Tow. Jez.

Sekcji II, t. j. „Bliskiego Wschodu“, przewodniczył Ks. Prałat G. Rijckmans, profesor Uniwersytetu w Louvain.

Sekcja III — „Środo wisko Nowego Testamentu“ — miała za przewodniczącego O. B. Rigaux O. F. M., profesora Kolegium Teologicznego O. Franciszkanów w Brukseli.

Sekcji IV, t. j. „Starego Testamentu“, przydywował Ks. Prałat J. Coppens, profesor Uniwersytetu w Louvain.

Sekcji V, t. j. „Nowego Testamentu“, przewodniczył Ks. Prałat L. Cerfaux, profesor Uniwersytetu w Louvain.

Sekcji VI, czyli „Teologii Biblijnej“, przydywował Ks. Kan. P. van Im Schoot, profesor honorowy Seminarium w Gandawie.

Na sesjach plenarnych i na zebraniach poszczególnych sekcji wygłoszono w sumie 75 referatów fachowych, które zostaną ogłoszone drukiem jako Akta Kongresu.

W nieobecności O. R. de Vaux O. P., rektora francuskiej Szkoły biblijnej i archeologicznej w Jerozolimie, pierwszy fachowy odczyt wygłosił O. P. Benoît O. P., profesor tejże szkoły. Tytuł referatu brzmiał: „*Analogie natchnienia biblijnego*“. Zdaniem O. Benoît nie można oddzielać myśli od słowa i pisma. Myśli zaś odzwierciedlają życie, które już jest dziełem Bożym. Natchnienie biblijne nie utożsamia się więc z natchnieniem „*piśmienniczym*“, t. j. z wpływem wywieranym przez Boga na umysł i wolę pisarza od chwili pobudzenia go do pisania aż do całkowitego ukończenia dzieła. Bóg bowiem kieruje wszystkimi wyda-

rzeniami; stąd w samych rzeczach i faktach opisanych przez pisarzy natchnionych istniało już pewne natchnienie „dramatyczne“, które udzieliło się myśli autorów biblijnych nim jeszcze Bóg nakłonił ich do przekazania ich na piśmie. Prócz tego Bóg obdarzył niektórych hagiografów natchnieniem „proroczym“ względnie „apostolskim“, zanim jeszcze pobudził ich natchnieniem „piśmienniczym“ do spisania tych myśli inspirowanych im przez Boga. Biorąc pod uwagę tę różnorodność natchnienia biblijnego O. Benoît sądzi, iż można stąd wywnioskować, że autorem natchnionym jest nie tylko pisarz nadający dziełu ostateczną jego szatę, że sens rzeczowy czyli typiczny jest rzeczywiście sensem biblijnym i natchnionym, że możliwy jest podwójny — choć nie sprzeczny w swej treści — wyrazowy sens biblijny, mianowicie sens zamierzony i wyrażony przez pisarza natchnionego oraz sens pierwotny tych zdań w umyśle proroka czy apostoła, którego słowa są przytoczone. Na koniec O. Benoît podzielił się kilkoma refleksjami na temat analogii zachodzącej między natchnieniem biblijnym a działaniem Ducha Świętego w Kościele.

Po południu kongresiści przenieśli się z Brukseli do Louvain, gdzie miały się odbyć następne posiedzenia Kongresu.

W sekcji I, tj. „Wstępu ogólnego do Pisma Świętego“, pierwsza godzina została poświęcona dyskusji nad przedpołudniowym referatem O. Benoît. Dało się w niej zauważyć ogólne dążenie do osiągnięcia poprzez literę Pisma samego dzieła Bożego krystalizującego się w historycznym rozwoju Objawienia. Następnie zabrał głos Ks. Prałat P. P. Saydon, profesor Uniwersytetu Maltańskiego, który poruszył dwa zagadnienia z zakresu krytyki literackiej Starego Testamentu, mianowicie: pojęcie autorstwa u starożytnych Izraelitów oraz materialne komponowanie książki w epoce Starego Przymierza. Po czym O. J. Le vie T.J. z Louvain starał się nakreślić praktyczną metodę uzgodnienia interpretacji Pisma Świętego w egzegezie, apologetyce i teologii w myśl wytycznych podanych w encyklice „*Divino Afflante Spiritu*“. Na koniec Ks. J. B. Bauer, docent Uniwersytetu w Grazu (Austria) i redaktor mającego się wkrótce ukazać nowego słownika biblijnego, mówił o egzegezie Ojców Kościoła jako twórczyni symbolów.

W sekcji „Bliskiego Wschodu“ Dr G. Goossens, konserwator królewskiego Muzeum Historii i Sztuki w Brukseli, wygłosił odczyt na temat religijnej interpretacji historii wśród ludów starożytnego wschodu. W następnym referacie Dr B. van de Walle, profesor Uniwersytetu w Liège (Belgia), poruszył zagadnienie „boga pierwotnego“ w religii staroegipskiej, tj. boga, który w tekstach religijnych i mitologicznych starożytnego Egiptu jest

przedstawiony jako przyczyna wszelkiego bytu. Trzecim z kolei był referat Ks. R. L a r g e m e n t, profesora Instytutu Katolickiego w Paryżu. Na przykładzie pojęcia „*Dnia Jahwy*“ i analogicznych pojęć liturgii sumeryjsko-akkadyjskiej Ks. L a r g e m e n t starał się wykazać, iż pierwszy etap wszelkiej obiektywnej egzegezy biblijnej Starego Testamentu polega na zestawieniu danych biblijnych z obfitym materiałem wykopaliskowym, w postaci zwłaszcza dokumentów ze środowisk kulturalnych ościennych ludów starożytnego Wschodu, które tworzą jakoby historyczny i życiowy kontekst Biblii. Wreszcie O. J. P. de M e n a s c e O. P. z Paryża poruszył problem wpływów religii irańskich na Stary Testament.

W sekcji „Środowiska Nowego Testamentu“ z pierwszym odczytem wystąpił Ks. P r a ũ t L. C e r f a u x, słynny profesor Uniwersytetu w Louvain. Mówił on o wpływie misteriów hellenistycznych na język listów św. Pawła do Kolosan i Efezjan. Następnie O. P. R. M u r p h y O. C a r m., profesor Katolickiego Uniwersytetu w Waszyngtonie, przeprowadził porównawczą analizę pojęcia „ciała“ w manuskryptach qumrańskich i w liście św. Pawła do Rzymian, rozdz. 7—8. Na koniec O. B. C a p p e l l e OSB, opat klasztoru Mont-César i profesor Uniwersytetu w Louvain, poruszył problem biblijnych źródeł angelologii liturgicznej zawartej w prefacji Mszy św.

W sekcji „Starego Testamentu“ pierwszym prelegentem miał być Ks. D r S t. Ł a c h, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Ponieważ Ks. Prof. Ł a c h nie przybył na Kongres, pierwszy odczyt wygłosił O. L. A r n a l d i c h P e r o t OFM, profesor Papieskiego Uniwersytetu w Salamance (Hiszpania). Wykazał on, że ani Pismo Święte, ani tradycja Ojców, ani dokumenty nauczycielskiego urzędu Kościoła nie wymagają, byśmy wierzyli w pochodzenie Ewy z ciała Adama. Następnie Ks. C h. H a u r e t, profesor Uniwersytetu w Strassburgu, podał nową interpretację Gen 4, 17—24. Po czym O. B. M. W a m b a c q O. P r a e m. z Rzymu przeprowadził mistrzowską analizę Bar 1, 1—3, 8 wykazując brak jedności literackiej tej pierwszej księgi Barucha.

W sekcji „Nowego Testamentu“ O. J. D u p o n t OSB z opactwa Saint-André (Belgia) podał egzegezę Mt 5, 48 („Bądźcie tedy doskonałymi, jak doskonałym jest wasz Ojciec niebieski“) i Łk 6, 36 („Bądźcie miłosierni, tak jak Ojciec wasz jest miłosierny“). Po czym O. A. G e o r g e, profesor wydziału teologicznego w Lyonie, przeprowadził krytykę literacką i egzegezę przypowieści o siewcy (Mk 4, 1—9). Następnie Ks. K a n. S. M u n o z I g l e s i a s z Madrytu poruszył w sposób bardzo oryginalny i głęboko naukowy problem ewangelii lat dziecięcych u Mateusza i Łukasza. Na koniec O. F. G i l s CSS przeprowadził krytykę

teorii E. Sjöberga (E. Sjöberg, „*Der verborgene Menschensohn in den Evangelien*“, Lund 1955) o sekrecie mesjańskim w ewangeliach.

W sekcji VI Ks. M. Peinador Navarro z Madrytu wyjaśnił najpierw, na czym polega teologia biblijna i jaki winien być do niej stosunek egzegety i teologa. Następnie O. A-M. Brunet O. P., profesor Uniwersytetu w Montrealu (Kanada), wygłosił odczyt na temat teologii, autora ksiąg Kronik, Ezdrasza i Nehemiasza. Zdaniem prelegenta kronikarz usiłuje podkreślić zasadnicze miejsce rodu Dawida w teokracji narodu izraelskiego. Stąd należy uważać jego dzieło jako wyraz mesjanizmu dawidowego. W trzecim z kolei referacie Ks. H. Gross z Trewiru wyjaśnił, w jaki sposób przedstawianie tematów biblijnych ze sfery ziemskiej do transcendentnego świata rzeczy Bożych było ważnym elementem ciągłości a zarazem i historycznego rozwoju Objawienia Bożego w Starym Testamencie. Wreszcie O. J. De Fraine T. J. z Louvain starał się wykazać, że królom izraelskim czy judzkim nie przysługiwała godność kapłańska.

Następnego dnia, t. j. we wtorek 26 sierpnia, plenarne posiedzenie Kongresu odbyło się w Wielkiej Auli Uniwersyteckiej w Louvain. Obradom przewodniczył Ks. J. Coppens. Wygłoszono dwa referaty. Najpierw Ks. A. Gelin z Lyonu poruszył problem pogłębiania pierwotnych tematów biblijnych przez późniejszych ich czytelników pojmujących i interpretujących je w świetle żywej tradycji historycznego rozwoju Objawienia Bożego. Zdaniem prelegenta te późniejsze i pogłębiające treść tekstu rozważania niekiedy pozostawiły po sobie ślad w samym tekście natchnionym w postaci glos, zmian lub uzupełnień wprowadzonych do tekstu w przeciągu wieków. Zmiany te zostałyby przeprowadzone pod kontrolą i odpowiedzialnością religijnych władz Izraela będących powiernikami żywej tradycji i interpretujących autorytatywnie w świetle historycznego rozwoju Objawienia sens ksiąg natchnionych. Pogłębiaona w ten sposób lub uzupełniona treść istniejącego już tekstu byłaby oczywiście dziełem Ducha Świętego, t. j. natchniona na równi z pierwotną jego treścią. Dla poparcia swej teorii prelegent przytoczył kilka przykładów zapożyczonych z Psalmów 47, 22, 78 i 110 oraz z proroka Zachariasza 3, 9.

Drugim prelegentem tego przedpołudnia był Ks. R. Schackenburg, profesor Uniwersytetu w Würzburgu i redaktor naukowego czasopisma biblijnego „*Biblische Zeitschrift*“. W sposób jasny i przekonujący Ks. Schackenburg wykazał, że czwarta ewangelia czyni wyraźne aluzje do sakramentów Chrztu, Eucharystii i Pokuty.

Po południu zabrało głos 22 prelegentów. W sekcji I, t. j. „Wstępu Ogólnego“, O. J. Schildenberger OSB z benedyktyńskiego opactwa Beuronu (Niemcy) rozpatrzył problem równoległych tekstów Starego Testamentu sprzecznych między sobą co do niektórych szczegółów oraz zagadnienie opowiadań etiologicznych, t. zn. objaśniających pochodzenie jakiejś nazwy, przedmiotu lub istniejącego stanu rzeczy. Zdaniem prelegenta kluczem do interpretacji tych odmiennych tradycji czy opowiadań etiologicznych jest cel, który przyświecał autorowi natchnionemu. Drugim prelegentem był O. A. Kerrigan OFM z Rzymu, który starał się uwypuklić „sens pełny“ Joela 3, 1—5 w świetle tekstów Nowego Testamentu.

W sekcji „Bliskiego Wschodu“ O. J. Henniger SVD, profesor Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, streścił wyniki osiemdziesięciu lat badań naukowych nad zagadnieniem totemizmu wśród ludów semickich. Następnie O. M. Dahood TJ, profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, przedstawił obecny stan badań nad językiem ugaryckim. Po czym O. J. Jomier OP z Kairu poruszył rzadko omawiany problem współczesnej egzegezy Koranu w świecie arabskim oraz interpretacji Biblii przez muzułmańskich egzegetów Koranu. Wreszcie P. J. Pirrenne podała nową interpretację religii panującej w Hierapolis w Syrii na początku ery chrześcijańskiej.

W sekcji III — „Środowisko Nowego Testamentu“ — Ks. P. Bläser przeciwstawił hellenistyczne pojęcie „*pneuma*“ w zestawieniu z „*pneuma*“ w listach św. Pawła, u którego owe pojęcie wywodzi ze Starego Testamentu, jak na to wyraźnie wskazują teksty qumrańskie. Następnie Ks. A. Houssiau z Louvain starał się wykazać, że wariant „*egennethe*“ u Jana 1, 13 pochodzi z okresu polemiki przeciwebionickiej. Ponieważ wariant ten odpierał sam przez się zarzuty Ebionitów zaprzeczających dziewiczemu pochodzeniu Chrystusa, przeto mógł on w okresie tej polemiki wziąć górę nad tradycyjnym wariantem „*egennethesan*“. W tejże sekcji Ks. J. Ruyschaert, członek Papieskiej Akademii Archeologii wygłosił interesującą konferencję ilustrowaną przeźroczkami na temat ostatnich wykopalisk pod bazyliką św. Piotra w Rzymie.

W sekcji „Starego Testamentu“ O. Chr. Brekelmans MSF przeprowadził krytykę teorii Prof. G. von Rad („*Der Heilige Krieg im alten Israel*“) o „*heremie*“ w księdze Powtórzonego Prawa. Następnie Ks. H. Renard, Prof. Katolickiego Uniwersytetu w Lille, przedłożył swój pogląd na temat mesjanizmu w pierwszej części księgi Izajasza. Po czym O. Prof. G. Duncker OP z Rzymu przeprowadził egzegezę Iz 7, 15b. Czwartym prele-

gentem był Ks. R. Koch, który wyodrębnił poszczególne znaczenia zwrotu „*ruah Jahwe*“ w księdze Izajasza. Ostatni zabrał głos Ks. P. Auvray. Zdaniem prelegenta domniemane wpływy babilońskie na język Ezechiela nie wykluczają możliwości palestyńskiego okresu w misji proroka.

W sekcji „Nowego Testamentu” Ks. P. Franquesa wytyczył granice wpływów środowiska na ewangelię św. Jana. Po czym O. Serafin de Ausejo OFM Cap przeprowadził analizę pojęcia „*ciała*“ zastosowanego do osoby Chrystusa w niektórych tekstach czwartej ewangelii. Następnie O. M-E. Boismard OP, profesor Jerozolimskiej Szkoły Biblijnej, wygłosił bardzo sugestywny referat o charakterze dodatkowym perykopy Jn 12, 44—50. Wywody wybitnego profesora spotkały się z natychmiastową reakcją części słuchaczy. Referat Ks. A. Feuillet, profesora Instytutu Katolickiego w Paryżu, na temat rozdz. 10 Apokalipsy św. Jana został odczytany przez jego kolegę, Ks. H. Cazelles.

W sekcji „Teologii Biblijnej” dwaj Jezuici, O. I. de la Potterie z Louvain i O. D. Mollat z Chantilly (Francja) uwypuklili znaczenia „*świadectwa*“ i „*znaku*“ w teologii św. Jana. Następnie Ks. A. Vögtle z Fryburga/Br. (Niemcy) podkreślił eklezjologiczne znaczenie nakazu misyjnego danego Apostołom przez Chrystusa zmartwychwstałego. Na koniec O. C. Spicq OP, profesor Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, określił znaczenie „*agape*“ w Nowym Testamencie. O. Spicq przygotowuje obecnie na ten temat kilkutomową pracę naukową.

W śródę plenarnej sesji Kongresu prezydował ponownie Ks. J. Coppens, który przedstawiając zgromadzonym pierwszego prelegenta dnia, O. A-M. Dubarle OP, profesora wydziałów dominikańskich w Le Saulchoir (Francja), podkreślił wielkie zasługi Dominikanów francuskich na polu biblijnym w służbie Kościoła. Po czym O. Dubarle określił i uwydatnił starotestamentalny pogląd na naturę człowieka opierając się w swych wywodach głównie na księdze Genesis i wykazując, że zasadniczym elementem biblijnej koncepcji człowieka jest jego powołanie religijne.

Wygłoszenie drugiego referatu na sesji plenarnej zostało powierzono Ks. E. Drioton, profesorowi w „*Collège de France*“. Odczyt słynnego egiptologa, będący owocem długoletnich i cierpliwych badań naukowych, wywołał dużą sensację. Wbrew bowiem powszechnemu mniemaniu egiptologów i egzegetów, prelegent wykazał w sposób przekonywający, że utwór egipski znany pod nazwą „*Mądrość Amenemope*“ nie jest źródłem księgi Przyp. 22,17—23,35, ale że jest on jedynie niezręcznym przekładem oryginału hebrajskiego będącego dziełem jakiegoś Izraelity prze-

bywającego w Egipcie. Ten oryginał hebrajski a nie „*Mądrość Amenemope*“ stanowi źródło tego odcinka księgi Przypowieści.

Po południu w sekcji „*Wstępu ogólnego*“ Ks. Ed. Massaux z Louvain zestawiał bilans opinii ostatnio wyrażonych na temat papirusu Bodmer II zawierającego większą część ewangelii św. Jana. Następnie O. J. P. Smith TJ, profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, przedstawił problemy i projekty związane z nowym wydaniem greckiego tekstu Nowego Testamentu, które zostało mu powierzone przez Instytut Biblijny. Po czym Prof. G. Garitte z Louvain wygłosił odczyt na temat gruzińskich przekładów Nowego Testamentu, a Ks. Prof. A. Gil Ulecia z Madrytu podał do wiadomości szereg nieznanych dotychczas wariantów biblijnych Wulgaty z lekcjonarza gotyckiego *znajdującego się w katedrze w Saragossie.

W sekcji III — „*Środowisko Nowego Testamentu*“ — O. J. Caubet Iturbe SSCC przeprowadził porównanie między tekstami Nowego Testamentu a tekstami qumrańskimi odnoszącymi się do Jerozolimy i jej świątyni. P. Prof. J. Janssens wygłosiła referat na temat alegorycznej interpretacji epizodu Samarytanki (Jn 4) przez Heraklejona, jednego z czołowych przedstawicieli gnozy walentyńskiej (w. II), a Ks. Prof. J. M. Mejia z Buenos Aires (Argentyna) porównał równoległe teksty kanonicznych ksiąg Machabejskich i manuskryptów qumrańskich.

W sekcji „*Starego Testamentu*“ wygłoszono tego wieczoru aż 7 referatów. Najpierw Ks. H. Cazelles z Paryża wygłosił godny uwagi odczyt na temat „*Narodzenia Mądrości*“ w księdze Przyp., r. 8. Następnym prelegentem był Ks. E. J. Kissane z Maynooth (Irlandia), który na podstawie qumrańskiego manuskryptu Izajasza (Q1a) proponował nowe tłumaczenie Iz 9,8. Po czym Ks. Prof. H. Haag z Lucerny podał w zarysie historie miejscowości Beer-Seba, starając się również wyjaśnić pochodzenie tej nazwy. O. J. Hofbauer TJ, profesor Uniwersytetu w Innsbrucku, przeprowadził egzegezę Ps 88—89, a Ks. Prof. A. Deissler z Fryburga/Br. (Niemcy) wykazała antologiczny charakter Ps 48 (47). Szóstym prelegentem był Ks. J. Coppens z Louvain, który przedłożył w zarysie próbę rozwiązania słynnego zagadnienia sensu indywidualnego czy też kolektywnego wyrażenia „*ebed Jahwe*“. Wreszcie Ks. H. Junker, rektor wydziału teologii w Trewirze, wygłosił odczyt na temat „*Blagostawieństwa*“ i „*Przekleństwa*“ w Starym Testamencie.

W sekcji „*Nowego Testamentu*“ Ks. J.-E. Ménard z Montrealu (Kanada) objaśnił znaczenie określenia „*Pais Theou*“ w księdze Dziejów Apostolskich, gdzie zwrot ten stanowi tytuł mesjański. Następnie Ks. Prof. J. Duplacy z Lyonu starał się

odpowiedzieć na pytanie: skąd wywodzi się zasadnicza rola wiary w religii chrześcijańskiej. Po czym O. Prof. B. Rigaux OFM z Brukseli wykazał, iż w świetle I listu do Tesaloniczan można odnaleźć zwroty i określenia treści chrześcijańskiej używane w Kościele jeszcze przed napisaniem I Tes. Wreszcie Ks. Prof. J. M. Gonzales Ruiz z Malagi (Hiszpania) uwydatnił eklezjologiczny sens nadany przez św. Pawła kilku abstrakcyjnym rzeczownikom greckim jak *agape*, *pistis*, *pleroma*, *teleiotes*, *kleros* i *klesis*.

W sekcji „Teologii Biblijnej“ Ks. Prof. A. Charbel z São Paulo (Brazylia) starał się wykazać, iż w krwawej ofierze zwanej „*šelamím*“ krew nie ma znaczenia ekspiacyjnego. Drugi zaś prelegent, O. Prof. O. Carcia de la Fuente OESA z El Escorial (Hiszpania), uczynił kilka cennych uwag na temat żalu w Starym Testamencie. Następnie O. St. Lyonnet TJ, profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, wyjaśnił pojęcie sprawiedliwości Bożej w liście do Rzymian 3, 5. Zdaniem prelegenta jest tu mowa o zbawczej sprawiedliwości Bożej. Interpretacji tej nie sprzeciwia się cytat z Psalmu „*Miserere*“ (Rzym 3, 4), ponieważ należy tu wziąć pod uwagę sens Psalmu w interpretacji danej mu przez św. Pawła. Po referacie O. P. Benoît OP podzielił się z zebranymi wynikami swoich własnych dociekań na ten temat. Następnie Ks. Prof. K. H. Schelkle z Tübingen przedstawił eschatologiczną egzegezę Rzym 13,11—13 u Ojców Kościoła i w liturgii. Na koniec Ks. V. Hamp z Monachium poruszył problem monoteizmu w Starym Testamencie.

Czwartek był dniem wolnym od posiedzeń. Uczestnicy Kongresu mogli wziąć udział w zorganizowanej wycieczce do Gandawy i Brugii.

W piątek na plenarnym posiedzeniu Kongresu Ks. A. Desamps, profesor Uniwersytetu w Louvain, wygłosił odczyt godny uwagi na temat metody w teologii biblijnej. Zdaniem prelegenta pierwszy etap na drodze opracowania teologii biblijnej stanowi egzegeza filologiczno-historyczna tekstów biblijnych. Egzegeza ta jest w swej wewnętrznej strukturze całkiem niezależna od przesłanek filozoficznych czy teologicznych i w niczym nie różni się od interpretacji filologiczno-historycznej innych dzieł starożytności. Jest więc rzeczą niezbędną, by egzegeta starał się urobić w sobie duszę człowieka starożytności, czyli oderwał się w miarę możliwości od świata myśli, w którym żyjemy dziś w XX wieku. Stąd nie wolno mu zaniedbać żadnych środków, które poprzez powikłania czasów, miejsc, autorów, rodzajów literackich prowadzą do ujęcia tekstu natchnionego w jego rodzimym gruncie i środowisku historycznym. — Drugim etapem będzie ujęcie wyników badań filologiczno-historycznych w świetle wiary, „*sub lumine*

fidei“, celem uchwycenia całości i pełni tajemnicy objawionej nam przez Boga w historycznym rozwoju dzieła Odkupienia. — Trzeci i ostatni etap będzie polegał na opracowaniu syntezy spekulatywnej w ramach jakiegoś systemu filozoficznego celem wyodrębnienia stałych wartości religijnych Biblii od elementów biblijnych związanych z okolicznościami czasu, kultury i cywilizacji.

Po Ks. Prof. Descamps zabrał głos O. G. Bernini TJ, profesor Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Przeprowadził on porównanie między nauką gminy qumrańskiej dotyczącą mesjańskiego charakteru sekty i wyrażoną w alegorii „sądu wiecznego“ i jego „ogrodnika“ (1QH VIII) a nauką Chrystusa Pana zawartą w przypowieściach, zwłaszcza w przypowieści o „nasieniu gorczycznym“. Alegoria hymnu qumrańskiego przedstawia tajemnicę skromnej roli sekty aż do nadejścia ery mesjańskiej i na pierwszy rzut oka ma wiele podobieństwa z przypowieścią o „nasieniu gorczycznym“. Zasadniczo jednak opiera się na innej koncepcji tajemnicy królestwa Bożego, jak dobitnie wykazał to prelegent.

Po południu uczestnicy Kongresu zostali przyjęci przez władze akademickie Katolickiego Uniwersytetu w Louvain, przy czym J. E. Ks. Biskup H. van Waeyenbergh, rektor Uniwersytetu, wygłosił krótką przemowę.

Następnego dnia, tj. w sobotę, odbyło się w Wielkim Audytorium pawilonu „*Civitas Dei*“ w Brukseli ostatnie posiedzenie Kongresu Biblijnego. Prezydował sesji J. E. Ks. Arcybiskup E. Forni, nuncjusz papieski. Po odczytaniu telegramu Ojca Świętego, którego treść wyżej przytoczyliśmy, O. F.-M. Braun OP, kapelan belgijskiego dworu królewskiego i profesor honorowy Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, wygłosił odczyt na temat roli czwartej ewangelii w życiu Kościoła II wieku. Następnie O. E. Vogt TJ, rektor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, uzasadnił na podstawie kilku przykładów wziętych z księgi Ezechiela niezbędną naukową krytykę literackiej, dzięki której jedynie można wykryć głosy i poprawki wprowadzone do istniejącego już tekstu Biblii przez późniejszych pisarzy natchnionych. Z rzadką przenikliwością prelegent uwydatnił prawa, granice i cel krytyki literackiej w egzegezie biblijnej. Na koniec zabrał głos J. E. Ks. Arcybiskup B. Alfrink, którego przemowę już wyżej streściliśmy.

Przed rozstaniem się uczestnicy tego pierwszego Międzynarodowego Katolickiego Kongresu Nauk Biblijnych wyrazili życzenie, by w regularnych odstępach czasu — na przykład co pięć lat — odbywały się tego rodzaju spotkania, w których katolicy profesorowie biblistyki mieliby możliwość nawiązać między sobą bliższy kontakt, wymienić swe myśli i skonfrontować swe poglądy.

Utworzenie międzynarodowego biura, które zajęłoby się organizowaniem podobnych kongresów, powierzono Komitetowi Organizacyjnemu z Louvain. W ten sposób inicjatywa powzięta przez grupę profesorów Katolickiego Uniwersytetu w Louvain doprowadziła do powołania stałego organizmu, którego zadaniem będzie zwalczanie i organizowanie tak owocnych dla bibliistyki i Kościoła spotkań.

Ks. E. LIPIŃSKI